

Renata Horvat, prva Hrvatica i pripadnica slavenskoga roda i naroda koja je sportskom jedrilicom kao mornar oplovila svijet

MORSKE PRIČE

Brodski dnevnik Besa, znamenito je djelo hrvatskog pisca i moreplovca Jože Horvata, ilustrirano brojnim fotografijama koje je snimala njegova supruga Renata, prva Hrvatica, i kako je Jure Kaštelan to napisao u predgovoru „prva od slavenskih žena koja je kao član posade, mornar, oplovila svijet.“ To je fascinantno i poticajno putopisno svjedočanstvo o tome kako su Joža i Renata sa 17-godišnjim sinom Markom, te članovima posade Životom Pavloviće Žikom i Vladimirom Hrličem oplovili svijet, 1965. i 1966. godine.

Na Besi: Renata Horvat,
Vladimir Hrlič, Marko i Joža
Horvat

Renatina zaduženja na Besi: prva pomoć, snabdijevanje, priprema tri obroka dnevno, fotografiranje, brodska straža danju i noću, kormilo, podizanje i spuštanje jedara...

Pokrovitelj pothvata za malo novca, ali u to vrijeme nedostajućih deviza, bio je Vjesnik u srijedu – VUS. VUS je u to vrijeme bio najpopularniji tjednik u Hrvatskoj, s odlično novinarski i analitički obrađenim aktualnim temama, s velikim životnim pričama, s konfrontiranim polemikama prvih novinarskih pera u to doba, i ostalim zanimljivim štivom koje se naprosto „gutalo“. U to je spadao i Jožin Brodski dnevnik s Bese, kojeg je redovno slao redakciji poštom iz brojnih egzotičnih luka u kojima su pristajali.

Uoči putovanja, redakcija je „nabijavala“ atmosferu i interes čitatelja. Joža je tako preko VUS-a tražio petog člana posade, za kojeg je maltene „otvorio sportsku kladionicu“. Hoće li Joža sa svojom suprugom i ostalom „žabarskom“ posadom uopće doprijeti do Gibraltara ili će već negdje u Mediteranu razbiti brod pa će sva ta „putešestvija“ neslavno završiti, čitatelji su žestoko komentirali. Uoči polaska razvila se i polemika puna „mudrih“ savjeta, od kojih se dio odnosio na njihovo kopneno „žabarsko“ porijeklo, budući da nijedan član posade nije rođen na moru, a dio se odnosio na Jožinu suprugu Renatu i sina Marka, njoj su zamjerali spol, a njemu godine: „Renatu Horvat i 17-godišnjeg njihovog sina Marka apsolutno bi trebalo brisati s popisa posade!“

Pokazat će se da su bili sasvim u krivu. Renata Horvat je na brodu za sve vrijeme plovidbe oko svijeta obavljala nekoliko poslova: bila je zadužena za zdravlje, sanitet i prvu pomoć; za snabdijevanje odnosno nabavku svih potreština za brod i posadu; za kuhinju i pripremanje tri obroka dnevno za sve članove posade; za danonoćnu okrepju članova posade u plovidbi čajem i kavom, za fotografiranje svih važnih zbivanja za vrijeme plovidbe ... Uz sve to Renata Horvat obavljala je brodsku stražu i danju i noću (gvardiju), i za kormilom i kod podizanja i spuštanja jedara, kako je već prema planu plovidbe bilo određeno. Čistila je ulovljenu

ribu, cjenkala se po tržnicama, mlađe članove posade tjerala da se peru i da čiste kabine, zašila im odjeću, a i jedra ako je trebalo ...

*Renata čisti zlatoskušu koju je
ulovio Joža / Foto: presnimka
Besa*

Unatoč svim nabrojenim poslovima nije tražila nikakvu „poštedu“. A za vrijeme oluje znalo se – svi na palubu! Skidaju se jedra, plovi se na motor, ponekad i cijelu noć. Renata je uvijek bila tu.

*Renata Horvat s kamerom
/Foto: presnimio Mladen
Gerovac*

„Pop u crkvi, mornar na kuverti, žena na koperti!“

Oni koji plove, a posebno jedrilčari, dobro znaju kakvu im muku zna more prirediti i danju i noću, a ponekad i danima i noćima – do ruba izdržljivosti. Kurs treba držati, brod mora ploviti da bi se njime moglo upravljati. Evo kako Joža u svom dnevniku opisuje jednu od takvih uzastopnih olujnih dana i noći, a bilo je i gorih. On i Vlado su u gvardiji, onoj takozvanoj „pasjoj“, između ponoći i zore. Vlado je za kormilom, Joža opisuje:

„Nasuprot meni u kokpitu leži Renata. Jugo valja, polijeva. Ponekad ostaci razbijenog vala prijeđu preko Bese i sve nas zalije. Više se i ne sklanjamo. Promatram Renatu: kapuljača joj djelomice zaklanja lice, voda se slijeva po njoj, sva je mokra. Blijeda u licu, stisnula se, šuti ... U salonu više nije mogla podnijeti ustajali zrak zagađen dimom i smradom motora, koji je tutnjao cijelu noć. Drijema ... Već vidim posprdan smiješak onih koji su mi savjetovali da ne vodim ženu. Jedan mi je od njih govorio mudro: ‘Volim da je svako na svom mjestu: pop u crkvi, mornar na kuverti, žena na koperti!’ Gdje je kome mjesto, vidjet ćemo...”

Kraj je poznat. Joža, Renata, Marko i sada četvrti član posade Vlado Hrlić uspješno su okončali ovu jedinstvenu odiseju. Bez petog člana posade – Živote Pavloviće Žike, koji se iskrcao u Panami, i o njemu se više nikada ništa nije čulo. U svitanje 4. srpnja 1967. godine Besa se nakon dvije godine slavno vratila u Boku Kotorsku odakle je isplovila 30. kolovoza 1965. Prešli su rutu Kotor-Brindisi-Palermo-Cagliari-Alžir-La Garrucha-Gibraltar-Tanger-Rabat-Casablanca-Agadir-La Luz-Hierro-Fort de France-Tortuga-La Guaira-Panamski kanal-Galapagos-Makemo-Tahiti-Moorea-BoraBora-PagoPago-Apia-Port Vila-Port Moresby-Torresov tjesnac-Cocoanut-Dilly-Kupang-Banjuwangi-Džakarta-Singapur-Weh-Colombo-Cochin-Aden-Port Sudan-Marsa-Oseif-Sueski tjesnac-Rodos-Krf-Bari-Kotor.

“Najsretnija sam na brodu”

„Besu“ je Joža posvetio Renati ovim riječima:

*„Od sviju droga more je najopojnije!
Tko je to kazao, Ti ili ja?
Ne sjećam se više, ali točno znam
mjesto gdje je ta misao prvi put
izgovorena. Na zapadnoj obali Sumatre,
jedne večeri kad smo sjedili na palubi Bese,
i u zalazu sunca promatrali otočić Engano
u beskrajnom prelijevu bakrenih i zlatnih boja.
Tada! Možeš li mi reći od kada ta
spoznaja živi u nama?“*

Njih su se dvoje upoznali 1936. godine, u predvečerje Drugog svjetskog rata odredio njegov daljnji život. Zbilo se to u Poljani Gornjoj kraj Varaždinskih Toplica, gdje su njegov brat Valent i Renatina sestrina Egica bili seosku učitelji. Njoj je bilo 18, njemu 21. Kad se kao apsolvent 1941. godine kao apsolvent uputio u partizane, i ona je krenula za njim. Partizansko su vjenčanje imali 1944. godine na Kalniku, u šumi, u partizanima im se rodio i prvi sin Mićo. Nakon tri godina dobili su i drugog sina, Marka. Pišući o Besi Joža Horvat s ljubavlju ih naziva „luckasta obitelj“.

Ne samo on, već svi oni bili su opijeni morem. I zajednička je obiteljska odluka bila da se nakon prodaje prvog njihovog prvog broda Skitnice dobiveni novac uloži u gradnju broda s kojim će oploviti svijet. Iznos nije bio niti izdaleka dovoljan, no bili su spremni na sve žrtve.

Obitelj je živjela u obiteljskoj kući vlasništvo Renatine obitelji Jesensky na Medveščaku 54. Kad je krenuo razgovor o tome kako namaknuti novac za brod, Renata je brzo napravila ovakvu financijsku konstrukciju: „Kad smo gradili Skitnicu prodala sam koncertni klavir i dva gradilišta... Od našeg vrta mogli bismo još odvojiti komad i prodati ga kao gradilište, dakako, ako moja majka pristane, jer ona je još uvijek vlasnica kuće... Mogli bismo prodati Markov stan u prizemlju... Uz to imam neki nakit koji bismo lako proglasili suvišnim...“ – zapisao je Joža u Besi, kao i njenu prepirku sa sinom Mićom, koji je ostao u Zagrebu zbog studija, kojem je ovako objasnila svoju odlučnost da krene na put s kojeg se možda neće vratiti:

„Slušaj me, Mićo... Bila sam u petom mjesecu trudnoće kad su fašisti razbili na Kalniku naš partizanski odred. Nisam mogla trčati i sakrila sam se u kukuruz ispod sela Apatovec. Pretraživali su kukuruze tražeći ranjene i skrivene partizane. Slušala sam oko sebe glasove, znala sam, ako me ulove, zaklat će me i rasporeti mi trbuh – jer oni su to i radili! – no ni tada, u tom strašnom času, nisam požalila što sam otišla u partizane. Držala sam pištolj kod sljepoočnice spremna da se ubijem čim me primijete. Tebe sam nosila!... Zašto ti sada o tome govorim? Zato: ako se meni štogod dogodi, mislim ono najgore... znaj, ni u onom tragičnom času kad se budu lomili jarboli i gubili životi, ni tada – kao ni onda na Kalniku – neću požaliti što sam krenula. To je bila moja volja. Volim more i najsretnija sam kad sam na brodu. Dobro je da to znaš, bit će lakše, bit će ti ljepše sjećanje na mene.“

*Joža Horvat sa suprugom
Renatom 2008. godine / Foto:
Mladen Gerovac*

Nakon Bese – Modra lasta, Marko i Mali Marko

Renata je bila samozatajna, nije davala intervjuje niti je pričala o svojim mornarskim pothvatima i iskustvima. Nema niti puno njenih fotografija na brodu, jer ona je bila ta koja je fotografirala druge. O tome je pisao i govorio njen muž, kapetan broda, Barba, kako ga je zvala.

Nakon Bese, krenuli su još jednom na put oko svijeta – brodom Modra lasta. Nedugo prije polaska poginuo im je u Zagrebu sin Mićo, a na putovanju s Modrom Lastom 1975. godine sin Marko je izgubio život roneći u vodama Venezuele. Prekinuli su to putovanje i vratili se kući. Dvije godine kasnije kupuju u Engleskoj desetmetarski jedrenjak i daju mu ime Marko. S nekoliko prijatelja Renata i Joža prešli su La Manche, u Le Havreu skinuli jarbole i preplovili Francusku, najprije Seineom do Pariza, a zatim kanalima do Rhone, pa u Sredozemno more i Jadran.

Joža je ponovo s Markom po treći put krenuo na Atlantik, ovaj put bez Renate, s prijateljima. Namjeravao je u Venezueli spustiti vijenac u more na mjestu gdje su izgubili Marka. No, zbog bolesti jednoga člana posade morali su u Agadiru prekinuti plovdbu. Kako bi pomogla vratiti brod u Jadran, iz Zagreba je doputovala Renata. I ta je plovdba umalo završila tragedijom. Između Baleara i Sardinije upali su u orkansko nevrijeme. Jožu je jedan golemi val bacio na ogradu. Srećom je bio vezan, i more ga nije odnijelo, ali zadobio je teške unutarnje ozljede, i liječnici su mu u Tunisu jedva spasili život.

Ni nakon toga nisu prestali ploviti. Nakon Marka sagradili su svoju posljednju brodicu – sedammetarski klasik gaffcutter. Nazvali su ga Mali Marko.

„S Malim Markom još smo neko vrijeme Renata i ja plovili po Jadranu. Sve u svemu više od 40 godina, dok nisam osjetio da me je poodmakla dob nepovratno odvojila od moje goleme ljubavi – pućine“, zaključio je Joža svoje naviganje za našeg posljednjeg susreta, ljeti 2008, kraj lipnja. Sjedimo u dnevnoj-radnoj sobi slavnog pisca i moreplovca, u njegovu stanu na zagrebačkom Medveščaku. Tu je Mladen Šutej, također poznati moreplovac, autor knjiga o moru, jedrenju i morskim pustolovinama, koji je na svom Hiru III sam prejedrio Atlantik, a s Hirom i jedrenjakom Hrvatska čigra nekoliko puta oplovio svijet. I moja malenkost, sljedbenik Horvata i Šuteja, ljubitelj mora, brodova, vjetra i jedara – i novinar.

*Joža Horvat s Mladenom
Šutejem i Mladenom
Gerovcem (desno) / Foto:
Renata Horvat*

Pozvao nas je Joža na prijateljsko druženje, na čašicu pića i razgovora. Povod – iz tiska izlazi 11. izdanje Bese. Naravno, s nama je i Renata, Jožina životna družica i prva Hrvatica koja je u sportskom jedrenjaku oplovila svijet. U ovoj se prostoriji krojio plan, kako Joža kaže Brodskom dnevniku Besa, „luckaste obitelji“ o plovidbi oko svijeta.

Molimo Renatu da se sjeti svog snimateljskog zaduženja na Besi, pa da Jožu, Mladena i mene slika mojim digitalnim Olympusom. Vidim da je muči katarakta i da se iznenadila kada je vidjela digitalni ekran, umjesto nekadašnjeg vizira. Sada mogu i ja napisati pod tu fotografiju: Snimila Renata Horvat.

Joža Horvat odjedrio je u vječnost četiri i pol godine nakon ovog razgovora. Preminuo je 26. listopada 2012. godine, u 98. godini života. Počiva u miru, u obiteljskoj grobnici na zagrebačkom groblju Mirogoj, uz sinove Miću i Marka. Renata im se pridružila četiri godine kasnije, 8. veljača 2016. također u 98. godini života.

Fotografije: Mladen Gerovac i Renata Horvat

Ovaj tekst je dio projekta ‘Žena na brodu: od prokletnice do legendarne kapetanice’, a objavljen je uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije u sklopu projekta poticanja kvalitetnog novinarstva.

ŽENA NA BRODU: Od zlokobnice kojoj nije mjesto na brodu do gusarske kapetanice

Marija Grčić Sultanija, prva hrvatska žena-mornar plovila je odjevena kao muškarac

Sava i Jolanda: Našim prvim pomorskim časnicama uredbom je 1953. zabranjen rad na brodovima

ALENKA ALUJEVIĆ: Supruga, majka, domaćica, regatna jedriličarka i osebujna charter skiperica

Ariana Percan, profesionalna ribarica iz Raklja: “Bavit ću se ribolovom sve dok ima ribe”

